

scheen Satan in de woestijn met de volle kennis van Jezus' majesteit en Jezus' zending als Messias, toegelust. Jezus is hem geen vreemde, geen onbekende. Hij weet uitnemend wel, wie die Zoon des menschen is, die eenzaam in de woestijn omdooft. En niet alleen kent hij Jezus persoonlijk, maar hij heeft zelfs een diepen blik in wat te midden dier eenzaamheid in het hart en in het gemoed van Jezus moet omgaan. Immers alle die sluwe verzoeken zijn geheel op Jezus' toestand berekend, en bezaten juist daardoor zoo sterk verzoekende kracht. Ook toont Satan bij die verzoeking zelfs de Schrift te kennen, en te weten wat in die Schrift staat. Of antwoordt hij niet bij de tweede verzoeking: »Daar staat geschreven, dat hij zijn engelen van u bevelen zal.« Evenzoo weet Satan wie onder de discipelen van Jezus het meest verleidbare karakter heeft. Hij kent de hooge betekenis van Petrus, en valt daarom vooral op hem aan, om, kon het, hem te breken. En als dit mislukte, werpt hij zich op Judas, zeker als hij is, dat deze prooi hem niet zal ontgaan. Satan treedt in het Nieuwe Testament geheel op, zooals we hem kennen uit het verhaal van Job. Ook van Jobs persoon en toestand was hij volkomen op de hoogte, en het is, dank zij die kennis, dat hij over Job de schriklijke verzoeken bracht, waaraan de lijder der oudheid ter prooi werd.

Nu gaat het intusschen nog gezinsins aan, met deze kennis van Satan rechtstreeks te besluiten tot de kennis van alle engelen. Gelijk onder ons menschen lang niet allen gelijk inzicht en doorzicht hebben, en de macht van penetratie of indringen in de dingen bij den één zeer klein en bij den ander zeer groot is, zoo moet het ook wel in de engelenwereld zijn, omdat dit vanzelf volgt uit den aard van het persoonlijke leven. Ook onder Jezus' discipelen maakt een apostel als Jacobus een geheel anderen indruk dan een Johannes of een Paulus. *Bepreke de den, ruim en helder* in hun kennis de beide anderen. Alle persoonlijke leven stelt verschil en onderscheid en schakeering, en bijaldien dus ook de engelen persoonlijk leven, dan moet ook hun inzicht en hun kennis uiteenloopen. Dit blijkt bovendien op overtuigende wijze uit de geheel eenigzins positie die Satan als gevallen engel onder de overige boze engelen inneemt. Hij is hun aller hoofd. Zijn meerderheid is zoo beslist en zoo overwegend, dat ze zelfs geen spoor ontdekken van een betwisting zijner heerschappij. De andere zijn of demonen of duivelen, maar hij is de Duivel, de Satan, de Wederpartijder Gods. Hij en hij alleen is de koning in dit onheilgrijpige, die als een leeuw omgaat, zoekende wie hij zou mogen verslinden. Onderscheid maken we dus zeer zeker. Van Molke had een kennis, waarbij die van een gewoon Pruisch soldaat niet haalde, en zoo ook bezit Satan een kennis, die de gewone kennis der duivelen, en dus ook der engelen, zeker verre overtreft. Maar hoe hoog we dit verschil ook aanslaan, er blijkt dan toch, dat de engel den aanleg heeft, om tot in bijzonderheden van ons menschelek leven op de hoogte te zijn, en dat de wetenschap dat Jezus de Christus is, aan geen hummer vreemd is. De kennis, zoo van de dingen dezer wereld als van de dingen des hemels, is hun niet onthouden.

„Als een borduursel gewrocht.“

Mijn geboorte was voor u niet verhooren, als ik in het verborgene gemaakt ben, en als een borduursel gewrocht ben, in de nederste deelen der aarde.

Psalm 139: 15.

Onze vaderen mindten het op hun eigen persoonlijke schepping in te gaan. Ze kwamen niet vanzelf toe door hun teruggaan op hun zelf in Adam; iets waarvan het oppervlakkige Christendom, dat thans bovenrijft, eenvoudig niets verstaat.

Wat, zoo vraagt men ons, gaat mij aan wat Adam deed? »In trouwe, ik heb genoeg te doen met mijn eigen zonde, dan dat ik mij in zijn laten met de zonde van een man, die reeds duizenden van jaren dood is. Niet de val van Adam, maar mijn val houdt de onrust mijner ziele gaande. En de bede, die mijn hart doortrilt, is volstrekt niet hoe Adam gered werd, maar hoe ik gezaligd kan worden, en ook mijn zondig hart van schuld en zonde afkomst.«

Nu springt het oppervlakkige van die slechts schijnbaar ernstige taal in het oog.

Wie zoo spreekt, stelt zich aan, alsof hij, als een nieuw mensch, zoo plotseling op deze aarde ware neergezet, en geen enkelen band met het verleden had. Al zulke Christenen spreken als op zich zelf staande individuen, die van den band die hen aan heel ons menschelek gelicht bindt, niets verstaan.

En natuurlijk, dan moet ge wel uit valsche besluit komen.

Immers, ge zijt geboren. Geboren uit een vader en moeder. Ge zijt uit dien vader en moeder in zonde geboren. Uw zedelijk leven wordt ten deele nu nog door hun zedelijk leven beheerscht.

Gelijk het nu met u is, zoo was het eertijds met hen.

Ook zij stonden weer in levensverband met hun vader en moeder. En zoo gaat het aldoor. »Verg van geslacht op geslacht. Eeuwen en tientallen van eeuwen door. En als ge ten slotte vraagt: »Hield dit dan nooit op?« dan luidt het antwoord: »Ja, eens en bij den man hield het op, en die man was Adam.« — eenvoudig Adam geen vader en geen moeder had, en er van een in zonde ontvangen en geboren sprak hij Adam, maar ook bij hem alleen, geen sprake was. Natuurlijk de Christus hiervan buitengesloten.

Als een Methodist enkel van zijn persoonlijke schuld spreekt, maar een Gereformeerde van zijn schuld in Adam, dan is alsof dit laatste geen woorden spel, maar diepe en ernstige waarheid.

De Methodist doet alsof hij geen verleden achter zijn geboorte had, terwijl de Gereformeerde weet dat hij reeds besloten was in de londen van Adam.

Juist echter dat teruggaan op Adam drijft er dan vanzelf toe, om nog een stap verder te gaan, en ook in te leven in het wonder werk van ons persoonlijke schepping.

Op dat andere standpunt vraagt men ook daar bijna niet naar, en want dat heel onze Christelijke religie opgaat in de belijdenis van den Verlosser en in het zoeken van de gemeenschap des Heiligen Geestes.

Zoo komt dan wel de tweede en de derde Persoon der heilige Drieëenheid tot zijn eere, maar de eerste Persoon wordt voorbijgegaan, en de heilige belijdenis: »Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper der hemels en der aarde,« wordt, ja, bij het overgeen der Twaalf Geloofsartikelen, nageprevel, maar men leeft er niet in en zet ze op nonactiviteit.

Niet dat men het werk der Schepping in het algemeen ontkent; soms wordt zelfs met ophef van de heerlijkheid Gods in het rijk der natuur gewaagd; maar het persoonlijke geloofsleven houdt er geen rekening mee, en als men van zijn Christelijke religie spreekt, is het alsof dat eerste van de Twaalf Geloofsartikelen er niet toe hoort.

En hiernu stonden nu de »mannen Gods« in Oud en Nieuw Verbond zoo geheel anders. Als Johannes zijn Evangelie opent, begint hij met het majestueus verhaal, hoe en door wien alle dingen geschapen zijn. Bij Matthaeus vernemen we, hoe Jezus sprak om geheimnissen te openbaren, die verborgen waren van »vóór de grondlegging der wereld.« In de Openbaringen komt het Lam voor, als verordeneerd van »vóór de Schepping.« En Paulus stelt niet alleen telkens de Schepping op den voorgrond, en wijst ons op de verborgenheid, die van alle eeuwen is verborgen geweest, doch nu geopenbaard, maar ook, hij vooral onthoudt den wortel van uw persoonlijk heil tot in en onder de diepte der Schepping door u heen te wijzen op een »uiterkerende« genade, die aan alle schepping voorafgaat.

En komt ge nu in het Oude Testament, dan draagt dit teruggaan op de Schepping hier zelfs een nog strenger persoonlijk karakter.

Of gaat David niet tot op zijn eigen toestand als klein wicht terug, als hij zingt: »Aan's moeders borst vertrouwd ik op uw kracht,« zingt hij niet zelfs van achter dat kinderleven aan de moederborst: »Zij wierp mij reeds op u in barensmaarten;« en gaat hij in Psalm 139 niet nog verder, en dringt hij niet nog dieper in zijn eigen ontvangenis en geboorte en schepping in, als hij uitroept: »Gij hebt mij in mijner moeders buik bedekt. Ik loof u omdat ik op een heel vreesselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt ben. Wonderlijk zijn uw werken. Ook weet het mijne ziel zeer wel. Mijn geboorte was voor u niet verhooren als ik in het verborgene gemaakt, en als een borduursel gewrocht ben. Uw oogen hebben mijn ongevormden klomp gezien, en alle deze dingen waren in uw boek geschreven, die dagen als zij geformeerd zouden worden, toen nog geen van die was.«

Kras en sterk uitgedrukt, zonder een zweem van de preutsheid, waarmee men thans in sommige kringen elk spreken over de geboorte van een mensch als min kiesch aanstijft.

En wat ge ook opmerkt, door dat teruggaan op de Schepping en op zijn persoonlijke schepping, kijnt David vanzelf toe de voorverordening op.

Geloof aan uitverkiesing en geloof in de schepping hangt onverdelidbaar saam, en door niets zozeer als door dat loslaten van de schepping is ook het geloof aan de uitverkiesing Gods ondermijnd.

Van waar ben ik? Hoe ontstond ik? Waar liggen de eerste oorsprongen mijns levens, nog eer ik in deze wereld werd ingewrocht?

Zulk een staren op het raaisel van uw eigen leven, van uw aanijs, van uw bestaan, komt toch vroeg of laat bij een ieder op, die den drang kent, om zich uit de verstrooing des levens in stille overpeinzing terug te trekken.

Wie ernstig zijn eigen bestaan opvat, kan aan de overstelpende macht van deze heel ons aanijs beheerschende vragen niet ontkomen.

En is het nu toch niet vreemd, dat men menschen vindt, die als het op een erfenis aankomt, of ook bloot om met hooge afkomst te pronken, met alle nauwgeetheid hun geslachtsregister napruizen, om drie, vier eeuwen diep de fontein van hun adellijk bloed bloot te leggen, maar die er nooit toe komen, om meer nog dan naar deze menschele oorsprongen, die zoo vaak troost en ijdelheid prikkelen, te vragen naar den oorsprong van hun ziel, en naar hun afkomst uit de hand van hun Schepper.

De band, die ons aan God bindt, moet langs twee lijnen loopen: de ééne verticaal, naar de andere horizontaal. Dat wil zeggen, de ééne lijn stijgt uit onze ziel naar den hoogen op, om onze God in zijn heerlijkheid te zoeken; maar de andere gaat door de vlakke der eeuwen, van ons uit door de geslachten, die voor ons geweest zijn, en komt daar uit, waar het Scheppingswerk onzer Gods ligt en dat Scheppingswerk vol majesteit uit zijn Voorverordening voortkomt.

Eens waart ge er niet, toen kwaaft ge er. Ook gij zijt een scheppel Gods, dus door uw God geschapen. Uit zijn hand zijt ge voortgekomen. De fontein van menschelek leven, waaruit ook gij als een druppel in den vollen stroom zijt voortgekomen, werkt alleen door zijn Goddelijke macht en door zijn heilige wilsbeschikking.

En daarom wat David uitriep, heelt ook gij van uzelf te belijden.

Niet enkel dat de Heere »u ongevormden klomp heeft gezien« maar ook dat Hij met eigen hand u in uws moeders ingewand »als een borduursel gewrocht heeft.«

Ja, meer nog, dat eer Hij u aldus formeerde, ook uw beeld, uw karakter, uw merk in zijn boek geschreven stond, nog eer al deze dingen op zijn hoog bevel uitgingen, nog eer gij als kind geboren werdt, en als mensch op deze aarde ontstondt.

Of nu de koninklijke harpenaar die lid zijner geboorte op den geleekdaag zijner geboorte voor zijn God gezongen heeft, is niet uit te maken; maar wel mag gead, dat er geen psalm is, die bij uw verjaren u meer kan aangrijpen; en ook dat geen dag zoo natuurlijk, als de geleekdaag onzer geboorte ons tot dit teruggaan op onze oorsprong als menschelek kind aanhoudt.

Zeker, ook het indenken van uw verleden is nuttig, en het nog eens doorwandelen in uw verbeelding van de jaren, die ge aflijpt, kan uw lof voor de goederdeedigheden uws Gods zeer overvloedig en uw dank van u zelven zeer klein maken.

Ook zulk een doorloopen van onze eigen levenshistorie is daarom op zulk een dag op zijn plaats.

Maar toch doet ge wel, zoo ge bij dat stuk historie het niet laat.

Die historie van uw eigen leven is een blad zijde van Gods Voorzienigheid, maar die Voor-

zienigheid over u is alleen uit uw schepping en uit hetgeen achter uw schepping ligt, verklaarbaar.

Dring daarom elk kind van God op zulk een gedenkdaag ook in die diepte door, tot hij, ook door zijn eigen Schepping en zijn eigen Voorverordening heen, tot in dat Goddelijk welbehagen indrong, waarin ook zijn leven oorsprong nam.

En werpt ge tegen, dat juist op zulk een gedenkdaag de afleiding zoo overgroot en de drukte zooveel is, dat voor ernstiger overpeinzing achter geen oogenblik vrijkomt, sta hier dan de weder-vraag, of een verjaardag mag doorleefd worden een stille rustige nistoring van uw ziel voor den Eeuwige.

Onder 's Heeren volk moet ook uw verjaardag toch een ander karakter dragen dan onder de kinderen der wereld.

In de wereld loopt die dag met huisgenooten en vrienden af, en kent geen andere verrijking der levens dan door feestdruis en door den dijsel met geschinken.

Maar wie zichzelf kennen mag als een kind van dien Vader die in de hemelen is, kan het ook op zulk een dag niet buiten dien God van alle ontferming afdoen.

En mocht het dan al zijn, dat die dag zelf schier geheel door woelige drukte was ingenomen, en in de overpeinzing der feestvreugde, elk stiller nadenken afweert, dan gaat er toch een dag vooraf, en er is een dag die volgt, en binnen den omloop van dit drietal dagen moet het teruggaan op zijn oorsprong uit God, door elk van Gods kinderen toch gekend zijn.

Amsterdam, 1 Februari 1895.

Laatste brief.

In mijn slotbrief nog een kort woord over de positie der Vrije Universiteit.

Te haren oplichte toek verkondigde de redactie van het Handelsblad in haar bescheid aan den heer Hovy, dat zij welbezen de meest onvrije was en alleen de Rijks-universiteit of Stedelijke Universiteit op den eerenaam van vrij en vrijgeboren kon bogen.

Een stelling, die dan natuurlijk heette bewezen te worden door de nuchtere en reeds beschimmelde opmerking, dat de hoogleeraren aan de Overheidsschool onderwijzen en publiek maken konden wat ze wilden, terwijl een hoogleeraar van de Vrije Universiteit met trouw aan Art. 2 der Statuten staat of valt.

Beschimmeld is voor dit zoude-be bewijs stellig geen te kras woord. Het is toch reeds zestien jaren oud. Want nog eer de Vrije Universiteit in het koor der Nieuwe kerk geopend werd, las men het reeds in een niet al te keurig gereedgemaakt weekblad.

En nuchter is het ook, want er blijkt uit, dat onze geachte opponent, die het thans tegen den heer Hovy uitstelde, zich zorgvuldig gespend heeft aan het lezen van de afdoende betoogen, die in den loop dezer jaren tegen dit schijnbewijs geleverd zijn.

Om nu geen omdabken waar te noemen, heinerik ik slechts aan het pas verschenen, even bondig als schrander betoog van Prof. Dr. Wolter: *De vrijheid, de levensvoorwaarden voor het Hooger Onderwijs.* Een geschrift dat aan de redactie van het Handelsblad blijkbaar ten eenemale onbekend bleef. Immers, het is onmogelijk kennis van dit stuk te dragen, en dan zwart op wit uit te komen, gelijk het *Hand.* het tegen den heer Hovy deed.

Nu maakt dit voor mij de zaak natuurlijk lastig. Met een opponent die niet op de hoogte der quaestie is, doordien hij er de litteratuur niet over kent, vlot de redetwist altoos slecht.

Niet dat ik de redactie van het *Hand.* hiervan een verwijt wil maken. Bepreke krachten ook mij maar al te vaak, hoe ondoelmatig het is, alles te lezen, en als de redactie van het *Hand.* mij dan eens op een leemte betrapt had, scheen mij haar scherp oordeel daarover soms op het kantje af van onbillijk.

Ik zal mij dus wel wachten haar met die ongeoorloofde munt te betalen.

Nu echter blijkt, dat niet alleen de redactie van het *Hand.* ruim zestien jaren met haar lectuur over dit punt ten achteren is, maar dat ook de breede kring harer lezers de quaestie niet bijhield (en anders zou de redactie natuurlijk niet zoo geschreven hebben), nu dient toch mijnerzijds een poging gewaagd, om de redactie van het *Hand.* in te lichten, in de hoop, dat ze mij ook hierover te woord zal staan, en haar bescheid aan den heer Hovy zal wijsigen.

In ernstig betoog, de redactie zal mij dit toestemmen, speelt men niet met een algemeen betrekkelijk begrip, zonder vooraf bepaald te hebben in welken zin men dat opvat.

Vrijheid nu is zulk een »betrekkelijk« begrip, en in het minst geen begrip van volstrekte betekenissen.

Als ik spreek van »den gevangenen vrijheid uit te roepen«, van »de vrijheid eens Christenmenschen«, van »vrijheid, gelijkheid, broederschap«, van »vrijheid der kunsten«, van »vrijheid der wetenschap«, of »vrijheid eener school«, komt in al deze zegwijzen het woord *vrijheid* telkens in een gewijzigde betekenis voor, omdat het telkenmale voorkomt in een gewijzigde betrekking, d. i. in betrekking tot een ander object of subject, en deswege heet zulk een begrip dan *betrekkelijk*, of met een vreemd woord: een relatief begrip.

Alle discussie loopt dus spaak en verloopt in variant, zoo ge, eer ge op uw onderwerp ingaat, het niet eerst voor uweelen en voor uw lezers helder maakt, over welke soort van vrijheid ge handelen gaat.

Wel heeft »vrijheid« ook een algemeene betekenis, die aan alle deze betrekkelijke betekenissen ten grondslag ligt, en die Prof. Wolter nog onlangs op juiste wijze omschreef, als: »niet belemmerd te zijn door invloeden, die tegen het wezen ingaan.« Maar om nu verder te komen, moet dit algemeene begrip nu natuurlijk toegepast op het bepaalde soort van vrijheid, wa- over ge uw lezers onderhouden gaat. Hier, in ons dispuut, of ge het hebt over de vrij-

heid der Universiteit als school, of wel over de vrijheid van het Hooger Onderwijs, als propaganda der wetenschap.

Vrijheid is volstrekt niet, gelijk de oppervlakkige waant, vrij te zijn van elken band. Integendeel, reeds mijn hooggeachte leermeester, Prof. Scholten, betoogde voor veertig jaren met klem en kracht, dat *gemis* van natuurlijke banden juist *onvrij* maakt, en dat tot het wezen der vrijheid het *gebonden zijn* in zijn natuurlijke banden juist behoort.

De »visch op het droge,« zoo riep hij triumferend uit, »mist den band van het water, die hem geheel moet insluiten, en is door dat gemis juist van vrijheid beroofd.«

Het kind in de wieg is vrij juist als het uit die wieg niet uit kan, en in de banden van moederliefde en bakerszorg gebonden wordt gehouden, terwijl het te vondeling geleide kind, dat al deze banden mist, van zijn natuurlijke vrijheid beroofd is.

Vrijheid draagt altoos het dubbele kenmerk, 1º, dat de natuurlijke banden stevig zijn aangelegd; en 2º, dat de onnatuurlijke banden zijn ontbonden.

Spreek ik dus van een *Vrije* Universiteit, dan is hiermee bedoeld, en kan hiermee alleen bedoeld zijn, zulk een Universiteit, die gebonden ligt in de banden die tot het universitaire leven behooren, maar niet belemmerd wordt door banden, die met haar wezen niets uitstaande hebben.

Overmits nu de meeste Universiteiten gebonden zijn met een Overheidsband, en deze Overheidsband, als magistraal van aard, met het wezen van de Universiteit in strijd is, heeft men, niet hier te lande alleen, maar ook elders, zulke Universiteiten, die niet aan de Overheid waren gebonden, genoemd *Vrije* Universiteiten.

De redactie van het *Hand.* zal ons dit toegeven. Schreef ze niet nog onlangs, naar aanleiding van academische troebelen, over een andere *Vrije* Universiteit, de *Universiteit libre de Bruxelles*?

Zulk een Universiteit heet dan *vrij*, juist in denzelfden zin waarin men spreekt van de *Egptische* *libre*, en beide malen mag *libre* of *vrij* dan niet anders verstaan, dan in den zin van: *Vrij van de Overheid*. En wel »vrij van de Overheid«, overmits uit het wezen van de Overheid geen enkel motief kan afgeleid, dat haar bekwaam zou of haar recht zou geven, om het wezen van kerk of wetenschap te beheerschen.

Zoo dikwijls dus ten onzent de naam der *Vrije* Universiteit, als zoodanig, in het geding komt, is men beiderzijds gehouden, om over dit, en begrensde, begrip van *vrijheid* te handelen.

Ter sprake komt dan alleen, en mag alleen komen, de vraag: of zulk een Universiteit al dan niet vrij is van de Overheid, en diensvolgens het vermogen bezit, om geheel onafhankelijk van de Overheid, te bestaan en te leven volgens de levenswet, die het leven van een school van Hooger Onderwijs beheerscht.

Ze volgt dan haar eigen levensdrang, en wordt door geen Overheids-motief beheerscht. Heel anders komt daarentegen de zaak te staan, zoo ge spreekt van *vrijheid van Hooger Onderwijs*.

Want wel roept het vrije Hooger Onderwijs om een Universiteit, die vrij is van haar vreemde banden, maar zoodra ge op de wetenschap zelve komt, dragen die *onnatuurlijke* banden die ge mijden, en die *natuurlijke* banden die ge aan moet leggen, een geheel ander karakter.

Prof. Wolter schreef, scherp geformuleerd, in zijn meergenoemd betoog, dat ook in ons blad door Prof. Geesink op zoo zankrijke wijze gereenseerd is, over de *natuurlijke* banden die de wetenschap niet derven kan dit:

Tot het wezen der wetenschap nu behoort: 1º, dat zij een subject of onderwerp heeft, dat haar verwerf of bezit; er is altijd een iemand, die weet; een persoon, die wetenschap verwerft of bezit; als zoodanig, als bezit van een geestelijk wezen, moet zij, de wetenschap, zelf geestelijk van aard zijn: 2º, dat er een object of voorwerp is, dat geweten wordt; dat voorwerp van de wetenschap moet, omdat zij geestelijk van aard is, ook zelf geestelijk zijn; niet de dingen zelf, maar de aanschouwingen, voorstellingen en begrippen der dingen worden geweten; daaruit volgt: 3º, dat er tusschen het voorwerp en het onderwerp der wetenschap eene geestelijke, eene logische, betrekking moet bestaan; de aard, de ontwikkeling, het doel der wetenschap worden bepaald door deze verhouding van haar subject en haar object.

Naar wat ik zelf in mijn *Encyclopaedie* over dat onderwerp schreef, zal ik nu niet verwijzen. Ik merkte wel, de redactie van het *Hand.* gaat liever niet al te diep op de zaak in.

Laat mij daarom, iets wat misschien ook niet het oog op onze lezers raadzaam is, het geschied beknop opzetten, en in kort betoog tot beslissing brengen.

Tot het wezen der wetenschap behoort, dat zij opwasse uit een beginsel. Fichte heeft dit in zijn *Wissenschaftslehre* zoo overtuigend bewezen, dat de redactie van het *Hand.* tegen deze stelling althans wel niet in verzet zal komen.

Mist ze eenheid van beginsel, dan derft ze haar organische eenheid, en kan wel allerlei nasporingen doen, maar geen *wetenschap* als zoodanig opbouwen.

De band van het beginsel is alzoo voor de wetenschap *eisch*. Die band maakt haar niet *onvrij* maar juist *vrij*. Juist zooals de man vrij is, wiens skelet in den band van zijn spierstelsel vastzit, en dien zelfde man *onvrij* wordt, zoodra ge dien spierband in de verzenen of in de kniepees doorsnijdt.

Daarin, dat de wetenschappelijke onderzoek aan de Vrije Universiteit gebonden is aan een beginsel, dat ze in Art. 2 van haar Statuten duidelijk uitsprak, ligt dus geen de minste bedenking tegen haar vrijheid, maar juist waarborg voor de vrijheid.

En wie dit betwist, kan wel het gekozen beginsel aanvallen, en duidelijk pogen te maken, dat Art. 2 het juiste en ware beginsel van wetenschap niet aangeeft, maar nooit kan, wie logisch redeneert, op zich zelf, de gebondenheid aan een beginsel als in strijd met de vrijheid der wetenschap, en dus ook van het Hooger Onderwijs, voorstellen.

Voorzover de vrijheid van het Hooger Onderwijs en van de wetenschap *gebondenheid* aan een beginsel eischt en niet misst kan, moet alzoo geoordeeld, dat de Overheidsschool aan dien eisch niet voldoet, en onze Universiteit wel.

En nu omgekeerd.

Als de *natuurlijke* band niet werkt, komt vanzelf de *onnatuurlijke* band. Als uw kniepees is doorgesneden, komt de kruik.

En zoo nu ook is het hier.

De wetenschap op de Overheidsschool voor Hooger Onderwijs mist de kniepees. Ze belijdt *geen* voor ieder openbaar beginsel. Organische eenheid kent ze niet.

En wat is nu hiervan het gevolg?

Dit, dat ze, bij ontstentenis van den natuurlijke band, alnu in allerlei *onnatuurlijke* banden gebonden wordt, in banden van *wilkeur* en *eigendunkelijkheid*.

Van welkeur als het aankomt op de bezetting van een kathedra, en er voor dien kathedra een keuze moet worden gedaan.

En van *eigendunkelijkheid*, als de man benoemd is, en nu heel zijn vak van wetenschap met handen en voeten aan hem is overgeleverd, en zijn soms zeer averechtsche, achterlijke en zeer subjectieve denkbeelden, als de eigenlijke inhoud van dit vak van wetenschap gedooceerd worden.

Immers controle is hier niet.

Geen curator controleert het onderwijs. Geen stem kan uit de menigte opgaan, om tegen verderfelijke leeringen te waarschuwen.

Geef dit nu voedsel, dan rijpt er een wijzer geslacht. Maar ook geeft dit gif, dan wordt het geestelijk leven van het opkomend geslacht aangerand.

Nu heeft de heer Hovy dit alles zeer zeker niet zoo scherp ontleed. Hij is een man uit het praktische leven, geen geleerde.

Maar zooveel blijkt dan toch, dat deze praktische man instinctief de zaak dieper en beter gegrepen heeft dan zijn geleerde opponent in het *Hand.*

En dit feit staat niet op zichzelf.

De beschouwende ontleiding kan alleen de geleerde geven, maar de werking van het instinctief besef vindt ge bij heldere koppen te midden van het praktische leven.

En het is juist met het oog hierop, dat de Vrije Universiteit ook voor haar toekomst op de *mannen des volks* drijft.

Omdat ze er voor *betalen* moeten, draagt hun belangstelling in die Universiteit altoos een *crisis* karakter, en de gezonde, praktische zin van ons volk zal nog in verre toekomst haar juist het dubbele kenmerk van echte vrijheid waarborgen: *Gebondenheid* aan haar beginsel, en *ontbinding* van alle band, die welkeur of eigendunkelijkheid wilde aanleggen.

Vernemen we thans wat het *Handelsblad* hierop antwoordt.

KUYPER.

Kerkelijke Deputaten.

VIII.

2º. Moeten dag en uur van de kerkvisitatie Zondags te voren aan de gemeente worden bekend gemaakt?

Als gevraagd wordt, hoe het te dien aanzien vroeger was, dan geven vele van de oude Classicale en Synodale handboekjes hierop geen antwoord; evenals zij ook zwijgen over een aantal andere punten, waaronder destijds door de practijk ieder wel vanzelf op de hoogte was. Maar voor zooveel zij dit punt behandelen, blijkt uit de gemaakte bepalingen, dat in de 17e en 18e eeuw de kerkvisitatie van tevoren aan de gemeente moest worden bekend gemaakt.

Slechts voor éénne Classe geven de genoemde handboekjes eene andere regeling; en ook daar was de uitzondering nog maar gedeeltelijk. In de Classe van Neder-Veluwe zijn in de jaren 1727 en 1728 de volgende besluiten genomen (Class. Handboekje, Ed. 1751, Cap III, Art. 140 en 142): »Visitatie der Kerken moet, daar geen Kerkenraad is, Zondags te voren van den Predikstoel worden afgekondigd (Acta Harderwijk, 1727, Art. 37). De Inspectores moeten vragen in Visitatione, of de tijd der Visitatie, daar geen Kerkenraad is, te voren van den predikstoel is afgekondigd, en daar van den Classis rapporteren (Acta Putten, 1728, Art. 37).« Hieruit volgt, dat in die Classe bij kerken, waar wel een Kerkenraad was, zulke bekendmaking dus niet was voorgeschreven, en misschien ook niet geschiedde. Waarbij echter valt op te merken, dat zij in de meeste kerken dan toch wel plaats had, daar in die Classe tot op onze eeuw, van de 22 kerken niet minder dan 12 geen kerkenraad hadden (W. A. Bachiens, Kerkel. Geographie der Vereen. Nederlanden, Ed. 1768, Dl. I, blz. 72).

Waar men elders over dit punt eene bepaling maakte, hield die altijd in, dat de visitatie moest worden afgekondigd.

Zoo b. v. was dit in de provincie Groningen eene zaak die vanzelf sprak, aangezien in de redactie der Kerkenordening, die voor die provincie gedurende twee eeuwen gegolden heeft, zelfs bepaald was, dat de geheele gemeente voor de kerkvisitatie moest worden opgeroepen. Immers, liet daarop betrekking hebbende Art. 51 luidde aldus (naar de oorspronkelijke uitgave van 1595): »Ende op dat alle denaers sich oordelick unde haren beroep aan houden mogen, zal seer goet wesen dat in een yder Classe twee predigers unde een oelderling, van den ganschen Classe, und een eerbare, vroom godfruchtich man, de een lidmaet der ge-

meente is, dat classis alle Carpsen besuecken, prediger der syner geme kercken ein de predigh nemen soll unde linder dige sollen unde de cars stiftelicken sy elme bevinden, 4 schen Carps se averst in se dat selv dat daer in in de artikel seen word.

Voor de provinciale ker dactie (van van de Dor genomen; 1 het jaar 17 (aan het sl ieder Predic visitatio zou meinte beke

De Classe zien besloete vooren van maken" (Ac gister, Ed. 1

En te de worden op Reformatie over de ce Door de Pa 1573 te Al de meerdere Art. 22: » om die dry ende dat di gebet met e eyndicht zyn ende oock lyck van alle ontleeden e moet gans ginnen sy va hem, dat hij wil gacn. I dienaar byso eenige beschu weicke recht in twee ofte staet) ia leen gehoort zyn wysheyt end terheyt tot l gestelt. Maen voort wordi danck men wort als dan anderen tegen En daerop de kerkerade »Dese oeff discipline hel laeten behne op gelycke sistorien der dit daer no handel om t te voren v zal ende dae oorloven om sistorie te ooe dinge voort eenige diene lyck ende re daerdoor alle dat evangelu dienaeren las Doch daer i handel ende t te kommen, sichteicheyt sal op die plaets ten vergaerde diel befielt, 3 nen te coeme des discipline der spottieren daer alleen d te coemen, 4 dat zy eenige beschuldunge.

Dit oude Synode doeld eigenlijke ker het regelde, w lijkssoortig; he tatie in eigen ook gemotive ken, althans ken van oon handeling de uitgesloten. E veering moet alleszins geg met bijvoeging volledig is.

Beteek

Prof. Rutge gevaardeerde hebben, gelijk hier en daar

Niet zoove lectuur voor men we toel voudige in de toch vat ook blad als de J

Immers bel ook meer na formeerde ker wel terdege niet vergete, onderlingen, gaderingen, g aangelegenhe